

**Färgelanda
kommun**

Ägarpolicy Färgelanda kommun

2016-05-26

Dnr 2016-361

**Antaget av Kommunfullmäktige 2016-06-22 § 87
Beslutsförslag Kommunstyrelsen 2016-06-08 § 156**

Innehållsförteckning

Ledning och styrning av kommunala hel- och samägda bolag och kommunalförbund	3
Presentation av de hel- och samägda bolag och kommunal-förbund som är aktiva inom Färgelanda kommun och dess ägandeformer	3
1) Gällande regelverk	4
2) Förhållandet mellan kommunen och bolagen	5
3) Formell styrning.....	7
4) Informell styrning	8
5) Revisionen.....	8
6) Generellt.....	8
7) Organisationsschemat i nuläget (kommunkoncernen totalt).....	9

Ledning och styrning av kommunala hel- och samägda bolag och kommunalförbund

I ägarpolicy tydliggörs på ett övergripande plan kommunens förhållande till styrningen av bolag och övriga samverkansformer. Policyen klargör hur dessa ska bidra till att förverkliga kommunens långsiktiga visioner och mål.

Avgörande för god styrning är en aktiv och innehållsrik dialog mellan kommunen och bolagen. Regler kan aldrig ersätta en god dialog.

Centrala utgångspunkter för om kommunen ska bedriva verksamheten i egen regi, i förvaltnings- eller bolagsform, är om den är nyttig för medborgarna och faller inom den kommunala kompetensen. Av avgörande betydelse är också vilken politisk bedömning som görs i kommunen av det önskvärda att vara engagerad i verksamheten. (SKL Principer för styrning av kommunägda bolag)

Presentation av de hel- och samägda bolag och kommunalförbund som är aktiva inom Färgelanda kommun och dess ägandeformer

Namn	Verksamhet	Andel %	Omsättning, mnkr	Tillgångar, mnkr
Valbohem AB	Bostäder	100	36,8	143,5
Färgelanda Vatten AB*	VA-anläggningar	100	12,2	33,6
Gatersbyn 120 Fastighets AB	Fastighet	100	vilande	0
Dalslands Turist AB	Turism	17,5		
Norra Älvsborgs Räddningstjänstförbund	Räddningstjänst	11	74,4	92,2
Dalslandskommunernas Kommunalförbund	Miljö, Energi mm	16 (medlemsavg)	37,8	7,0
Fyrbodals Kommunalförbund	Tillväxt och regional utveckling	2,5	7,7 + ca 21 (projekt)	
Samordningsförbund Väst	Rehabilitering	(I rel till ant inv 16-64 år)	8,2 (Andel 99 tkr)	

*= Västvatten AB är ett driftbolag som gemensamt ägs av Färgelanda, Munkedal och Uddevalla kommun genom respektive kommuns bolag, Färgelanda Vatten AB för vår del. Bolaget ansvarar för drift, underhåll och utveckling av kommunernas vatten- och avloppsverksamheter. Färgelanda Vatten AB andel i Västvatten AB är 15 %.

1) Gällande regelverk

Kommunala hel- och delägda bolag

När kommunen väljer att ha verksamhet i bolagsform måste två regelsystem beaktas, dels kommunallagen som gäller för kommunen och dels aktiebolagslagen som gäller för aktiebolaget. Allmännyttiga bostadsbolag lyder därutöver även under ”Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag”.

*I 3 kap 16 § **Kommunallagen (KL)** anges förutsättningarna för att överlämna kommunala angelägenheter till ett aktiebolag. Bestämmelsen innebär att den verksamhet som överlämnas till bolaget ska falla inom den kommunala kompetensen och att risken för kompetensöverskridande ska vara liten.*

*Av 3 kap 17 § **KL** följer särskilda krav när kommunen eller landstinget väljer att bedriva verksamhet i ett helägt aktiebolag. Bestämmelsen innebär att det kommunala ändamålet med verksamheten ska anges i bolagsordningens syfte och verksamhetsmål, att fullmäktige ska utse samtliga styrelseledamöter och minst en lekmannarevisor samt att fullmäktige ska ta ställning innan bolaget fattar beslut i ärenden som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Det sistnämnda ska framgå av bolagsordningen.*

*3 kap 18 § **KL** innebär att när kommunen äger bolaget tillsammans med någon annan ska kraven i 17 § tillämpas i en omfattning som är rimlig med hänsyn till ägarförhållandena, verksamhetens art och omfattning i övrigt. Oavsett vem som ska utöva ägarrollen har kommunen uppsiktsplikt över bolagssektorn enligt 6 kap 1 § **KL**.*

Aktiebolagslagen

Enligt 7 kap 1 § Aktiebolagslagen utövas aktieägares lagstadgade inflytande i bolaget vid bolagsstämman, som är bolagets högsta beslutande organ. Bolagsstämman öppnas av styrelseordföranden eller den som styrelsen har utsett till att öppna stämman om inte bolagsordningen innehåller en annan bestämmelse. Stämman väljer sedan stämмоordförande. Vid bolagsstämman ska protokoll föras; det ska i förekommande fall registreras hos Bolagsverket.

*Av 8 kap 41 § 2 st Aktiebolagslagen följer motsatsvis att bolagets aktieägare endast genom beslut på bolagsstämman kan ge bindande ägardirektiv till bolaget. Enligt **KL** ska ägardirektiv till bolaget i frågor av principiell beskaffenhet eller annan större vikt före beslut på bolagsstämman behandlas i kommun- eller landstingsfullmäktige eller, i andra frågor, i kommun- eller landstingsstyrelsen eller moderbolagets styrelse. Detsamma gäller beträffande instruktion till ägarens ombud på bolagsstämman.*

Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag

*Verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer. Det innebär ett avsteg från **KL**:s självkostnadsprincip och från förbudet mot att driva företag i vinstsyfte. Kravet på affärsmässighet innebär bland annat att*

- a) Kommunen ska ställa marknadsmässiga avkastningskrav på bolaget*
- b) Kommunen normalt inte ska skjuta till medel för att täcka underskott i verksamheten*
- c) Kommunen ska ta ut marknadsmässiga borgensavgifter och räntor på lån*

d) Kommunen kan bli skyldig att upphandla bostadsförsörjningsåtgärder som inte utförs i egen regi enligt LOU.

- De kommunala bostadsföretagen ska inte längre ha en hyresnormerande roll. Istället ska kollektivt förhandlade hyror – oavsett avtalsparter – vara normerande vid en prövning av en hyras skälighet.
- En skyddsregel som syftar till att dämpa effekten av kraftiga hyreshöjningar införs för fall där hyran tidigare varit för låg i förhållande till bruksvärdet.

Kommunalförbund

Kommunalförbundet är en offentlig rättslig juridisk person som har egen rättskapacitet och är fristående i förhållande till sina medlemskommuner. Ofta sägs kommunalförbundet vara en slags specialkommun. Organisatoriskt är de uppbyggda på i princip samma sätt som en kommun eller ett landsting.

I 3 kap 20-28 §§ KL anges förutsättningarna för en kommun om att bilda ett kommunalförbund.

Gemensamma nämnder

En gemensam nämnd är, i motsats till kommunalförbund, inte en egen juridisk person utan ingår i en av de samverkande kommunernas politiska organisation. Denna kommun brukar ofta omnämnas som värdkommunen.

I 3 kap 3a-3c §§ KL anges förutsättningarna för att kommuner får genom en gemensam nämnd fullgöra sina uppgifter.

Handelsbolag, ekonomisk förening, ideell förening, stiftelse, enskild individ

Det finns även möjlighet för en kommun att bilda ett handelsbolag, en ekonomisk förening, en ideell förening, en stiftelse eller anlita en enskild individ för att utföra kommunala angelägenheter.

Laghänvisning: 3 kap 16-19 §§ KL

2) Förhållandet mellan kommunen och bolagen

Kommunfullmäktige har det yttersta ägaransvaret för kommunens bolag. Enligt bestämmelserna i 3 kap 16-18 §§ KL fastställs fullmäktiges åliggande avseende företagen. All kommunens ledningsfunktion över företagen utgår från kommunfullmäktige antingen genom direkta direktiv (ägardirektiv, bolagsordning) eller över det förvaltningsuppdrag med delegation kommunstyrelsen erhållit och som återfinns i kommunstyrelsereglementet.

Den formella styrningen i bolagsordning och ägardirektiv är inte tillräcklig för ett aktivt ägarskap. Det krävs också informell styrning i form av samråd och dialog mellan kommunen och bolagen. Dialog mellan ägare och bolag bör ske återkommande. Genom dialog kan ägarens förväntningar på bolaget tydliggöras och ägarens uppfattning om innebörden i bestämmelserna i bolagsordning och ägardirektiv kan utvecklas.

I dialogen mellan kommunen och bolagen bör bland annat frågor om bolagets förhållande till kommunkoncernen i övrigt, förväntningar på verksamhet och resultat och strategiska frågor som berör ägaren och bolaget behandlas. Ägaren och bolaget bör i synnerhet samråda för att identifiera frågor som kan vara av principiell beskaffenhet eller annars större vikt på lång och kort sikt.

Fullmäktiges roll

Kommunfullmäktige har det yttersta ägaransvaret för kommunens bolag. Kontroll och styrning över koncernen utgår från kommunfullmäktige genom; bolagsordning, ägarpolicy och ägardirektiv, och genom det förvaltningsuppdrag med delegation till kommunstyrelsen som återfinns i kommunstyrelsereglementet.

Kommunfullmäktige utser ombud till bolagsstämmor.

Kommunfullmäktige ska besluta i följande frågor som rör bolagens verksamhet innan de fastställs i respektive bolags beslutsorgan:

- fastställande och ändring av bolagsordning
- fastställande av aktiekapital
- fastställande av ägardirektiv
- andra principiellt viktiga ärende/frågor, se KL 3 kap 17 §.

Kommunstyrelsens roll

Kommunstyrelsen utövar kontroll och styrning över kommunkoncernen som framgår av kommunstyrelsereglementet och KL. Kommunstyrelsen som utövare av ägarrollen ska med bolagsstyrelsen föra en återkommande dialog om ändamålet med verksamheten och hur det ska komma till uttryck. Kommunstyrelsen har därför rätt till information och ska tillsändas de handlingar från hela kommunkoncernen som kommunstyrelsen anser erforderlig för att fullgöra detta åliggande. Sekretessfrågorna måste härvid uppmärksammas. Kommunstyrelsens ordförande ska ha närvarorätt på bolagens styrelsesammanträden...

Kommunstyrelsen utfärdar årligen fullmakt till ombudet innefattande instruktion.

Målsättningen för verksamheten inom kommunens koncern ska vara att tillgodose intressen som gagnar kommunen i dess helhet. Alla former av suboptimeringar ska undvikas. Kommunstyrelsens uppdrag att samordna kommunens och företagens verksamhet ska respekteras. Kommunens ledning och styrning över företagen bör bygga på samförstånd.

Kommunstyrelsen ska i årliga beslut dels bedöma verksamheten i kommunala bolag i förhållande till ändamål med verksamheten som har fastställts, dels bedöma verksamheten i förhållande till de kommunala befogenheterna.

Kommunens ombud vid bolagsstämma

Kommunen företräds som aktieägare av ombud på bolagsstämman. Ombudets roll är att representera aktieägaren. Ombudet utses av kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen utfärdar fullmakt till ombudet. Denna instruktion klargör hur ombudet ska rösta.

Förvaltningen

Kommunchefen ansvarar för att kontinuerligt följa upp och till kommunstyrelsen avrapportera koncerngemensamma frågor. I kommunkoncernen ingår allt som drivs i aktiebolagsform, ekonomisk förening, kommunalförbund och liknande och där kommunen är hel- eller delägare.

3) Formell styrning

Bolagen (Valbohem AB, Färgelanda Vatten AB)

För helägda bolag gäller att kommunfullmäktige i Färgelanda kommun utser styrelse liksom ordförande och vice ordförande. Den formella styrningen sker genom direkta direktiv (ägardirektiv, bolagsordning) och genom det förvaltningsuppdrag med delegation kommunstyrelsen erhållit och som återfinns i kommunstyrelsereglementet.

Norra Älvsborgs Räddningstjänstförbund (NÄRF)

NÄRF är ett kommunalförbund som omfattar Färgelanda, Mellerud, Trollhättan och Vänersborgs kommuner och som leds av en direktion där förbundsmedlemmarna företräds av en ledamot och en ersättare från vardera Färgelanda och Mellerud samt av två ledamöter och två ersättare från vardera Trollhättan och Vänersborg. Direktionen fastställer budget och beslutar i övergripande och principiellt viktiga frågor avseende förbundets verksamhet.

Dalslandskommunernas kommunalförbund (DKKF)

DKKF är ett kommunalförbund där de fem Dalslandskommunerna ingår. Förbundets politiska ledning utgörs av förbundsdirektionen med tio ledamöter, kommunalråd och oppositionsråd från respektive kommun. Ordförande och vice ordförande utses för ett år i taget enligt ett mellan kommunerna rullande schema.

Kommunalförbundets uppdrag är att vara navet och koordinatören för att utveckla Dalslandssamarbetet för såväl politiker som tjänstemän men också som processledare/arbetsgivare för specifika processer/verksamheter.

Kommunalförbundet är också huvudman för miljönämnden där fyra kommuner ingår; Bengtsfors, Mellerud, Dals-Ed och Färgelanda. Nämnden väljs av Direktionen, efter att förslag av kommunerna har lagts i början av mandatperioden och består av åtta ledamöter (inklusive ordförande och vice ordförande) samt åtta ersättare.

Fyrbodals kommunalförbund

Fyrbodals kommunalförbund är ett av de fyra regionala kommunalförbunden i Västra Götalands län. Kommunalförbundet är en samarbetsorganisation för 14 kommuner i Dalsland, Norra Bohuslän samt Trollhättan och Vänersborg.

Förbundsdirektion utgör den politiska ledningen för förbundet. Direktionen består av 17 ledamöter med 17 personliga ersättare. Kommunerna Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg utser vardera två ordinarie ledamöter och två ersättare. De övriga medlemskommunerna utser vardera en ordinarie ledamot och en ersättare. Direktionen utser inom sig ordförande, vice ordförande och andre vice ordförande.

Förbundsdirektionen utser inom sig ett arbetsutskott bestående av fem ledamöter för beredning av ärenden.

4) Informell styrning

Informell styrning sker vid regelbundna dialogmöten mellan kommunen och respektive bolag/förbund både på förvaltnings- och politisk nivå. Dessa dialogmöten kan bland annat innehålla:

- Verksamhetsutveckling
- Ekonomisk ställning och utveckling
- Pågående investeringar och investeringsplaner
- Delårsbokslut med prognos
- Framtid
- Taxor
- Budget

Samverkansmöten på politisk nivå sker två till fyra gånger per år, koordineras med kommunens övergripande budget- och planeringsprocess.

På förvaltningsnivå ansvarar kommunchefen för att regelbundna samverkansträffar sker två till fyra gånger per år. Dessa träffar har bland annat i uppdrag att utgöra beredningsorgan inför de politiska mötena. Därutöver sker samverkan mellan berörda tjänstemän på det sätt som verksamheten kräver.

5) Revisionen

Bolagens revisorer väljs av respektive bolagstämma. Revisorerna ska granska räkenskaperna, styrelsen och VD:s förvaltning. I helägda företag – direkt eller indirekt - ska kommunen via KF utse lekmannarevisorer. Dessa ska granska att bolagen sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen är tillräcklig.

För kommunalförbunden fungerar det på motsvarande sätt.

6) Generellt

Generellt för bolagen gäller att:

- Bidra till att verksamheten utförs i enlighet med Färgelanda kommuns värdegrund och vision.
- I samverkan med kommunen söka lösningar som tillgodoser kommunens gemensamma intressen (koncernnyttan)
- Arbeta med att identifiera, analysera och i möjligaste mån nedbringa riskerna i sin verksamhet genom systematisk intern kontroll
- Följa av kommunfullmäktige beslutade och överlämnade styrdokument som bolagen omfattas av

- Enligt anvisning i särskild bolagsstyrningsrapport, årligen till kommunstyrelsen lämna information om:
 - Verksamheten bedrivits i enlighet med kommunalt ändamål/befogenhet
 - Utvärdering av styrelse och VD:s arbete och om ledamot/VD har (eller under året haft) uppdrag/intresse i företag som bolaget har (eller under året haft) affärsförbindelser med eller som är verksamhet i samma bransch
 - Hur den interna kontrollen är organiserad och hur väl den fungerat
 - Hur bolagen arbetar med och följt sina risker
 - Kommunikationen med revisorer och lekmannarevisorer

Om kommunstyrelsen utöver ovanstående information även efterfrågar ytterligare/kompletteranden information för att uppfylla uppsiktsplikten, ska sådan information lämnas av bolaget utan dröjsmål.

7) Organisationsschemat i nuläget (kommunkoncernen totalt)

